

Spór wokół prokury łącznej niewłaściwej jako sposobu reprezentacji w spółkach kapitałowych

JEL Classification: K15

Słowa kluczowe: prokura łączna, prokura łączna niewłaściwa, prokurent, reprezentacja mieszana, nowelizacja Kodeksu cywilnego

Keywords: joint procuration, incorrect joint commercial representation, procuration holder, mixed representation

Abstrakt: Niniejszy artykuł jest próbą przedstawienia najważniejszych problemów związanych z udzieleniem prokury w spółkach kapitałowych, które rodzą wiele pytań u osób stosujących konkretne przepisy na co dzień. Autorzy przeprowadzą analizę poszczególnych zagadnień będących przyczyną sporów zarówno doktrynalnych, jak i orzeczniczych, jednak nie bez odniesienia do praktyki. Celem opracowania będzie opisanie instytucji tzw. prokury łącznej niewłaściwej, którą zasadniczo nie powinna już być tak nazywana. Autorzy opiszą stan prawny przed i po nowelizacji Kodeksu cywilnego, odnosząc się do zmian krytycznie i odpowiadając zarazem na pytanie, czy wprowadzone zmiany rozwiązują problemy, które pojawiały się dotychczas.

The dispute over the incorrect joint procuration as a way of representation in private limited companies

Abstract: The subject of this article is an attempt to present the most important problems related to a power of attorney in a company that raises many questions for people who apply specific rules on a daily basis. Authors will analyze the individual issues that are the cause of doctrinal disputes as well as case law, but not without reference to practice. The purpose of the study will be to describe the incorrect joint commercial representation which should no longer be called this way. Authors will analyze the legal status before and after the amendment of the Civil Code, referring to the changes critically and answering at the same time question whether those already introduced changes solve the problems that have occurred so far or they are still not sufficient. To sum up considerations in the end, authors will mark new problems pending after the amendment.

O reprezentacji — uwagi wprowadzające

Na samym początku rozważań należy zaznaczyć, że w stosunkach cywilnoprawnych można dokonywać czynności prawnych, skutecznie składając oświadczenia woli przez przedstawiciela. Nie ma ustawowego obowiązku osobistego dokonywania czynności cywilnoprawnych. Co więcej, ustawodawca, dostrzegając zróżnicowane potrzeby obrotu, wyposaża nas w rozmaite konstrukcje prawne, które pozwalają na reprezentowanie podmiotów stosunków cywilnoprawnych przez osoby do tego umocowane. Możliwości jest wiele, co nierzadko powoduje prawniczy chaos, wzmacniany zwłaszcza burzliwymi sporami doktrynalnymi, które zazwyczaj niekorzystnie przekładają się na praktykę.

Warto wyjść od zdefiniowania przedstawicielstwa:

Przedstawicielstwo to konstrukcja prawna polegająca na tym, że jedna osoba (przedstawiciel) dokonuje w jawny sposób czynności prawnej w imieniu drugiej osoby (reprezentowany) oraz z bezpośrednimi skutkami dla tej osoby, jeżeli dokonana czynność mieści się w granicach umocowania (art. 95 § 2 k.c.). [...] Od przedstawicielstwa należy odróżnić zbliżone [...] konstrukcje prawne. [...] Organ osoby prawnej nie jest jej przedstawicielem, ale „częścią” tego podmiotu, „przez”, który działa ona w obrocie (art. 38 k.c.). Oświadczenie woli składane przez organ osoby prawnej nie jest oświadczeniem składanym w cudzym imieniu, nie występuje tu mocodawca i pełnomocnik, lecz jest oświadczeniem samej osoby prawnej¹.

Przedstawicielstwo może wynikać z dwóch źródeł: ustawy (przedstawicielstwo ustawowe) oraz z samej czynności prawnej (pełnomocnictwo i prokura).

Aby móc ocenić w sposób rzetelny, czy reprezentacja łączna na rzecz spółki była dokonana właściwie, najważniejsze jest fundamentalne rozróżnienie na reprezentację przez organ i przez pełnomocnika². To klarowne przeciwstawienie umiejscowione w polskim prawie cywilnym, przykładowo, odnośnie do łączenia reprezentacji członka zarządu z prokurentem nie było już tak jasne dla doktryny, skąd brały się liczne spory. Wydaje się, że ustawodawca przesądził owe nieporozumienia ostatnią nowelizacją.

Prokura jako szczególny rodzaj pełnomocnictwa

Warto wyjść od korzeni historycznych omawianej instytucji. Jak piszą prof. Zbigniew Radwański i prof. Adam Olejniczak, już w Kodeksie handlowym z 1934 r. znajdujemy uregulowaną instytucję prokury. Chociaż przepisy tego kodeksu już nie obowiązują, przepisy o prokurze nadal pozostają w mocy. 25 września 2003 r. weszła w życie ustawa z dnia 14 lutego 2003 r. nowelizująca Kodeks cywilny,

¹ A. Brzozowski, W.J. Kocot, E. Skowrońska-Bocian, *Prawo cywilne. Część ogólna*, wyd. 3, Warszawa 2015, s. 294–295.

² P. Antoszek, *Prokura łączna niewłaściwa oraz reprezentacja mieszana w spółce kapitałowej*, „Przegląd Prawa Handlowego” (dalej: PPH) 2010, nr 5, s. 27.

która wprowadziła tę instytucję w dziale VI k.c. pt. „Przedstawicielstwo” w nowo utworzonym rozdziale III pt. „Prokura”, obejmującym art. 109 (1)–109 (8) k.c.³

Prokura jest specjalnym rodzajem pełnomocnictwa udzielonego przez przedsiębiorcę podlegającego obowiązkowi wpisu do rejestru przedsiębiorców, które obejmuje umocowanie do czynności sądowych i pozasądowych, jakie są związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa. Za prof. Maksymilianem Pazdanem należy podkreślić cechy, które różnicują prokurę od innych rodzajów pełnomocnictw. Po pierwsze, nie każdy może udzielić prokury; po drugie, zakres umocowania prokurenta określa ustawa, co ważne, jest on bardzo szeroki; po trzecie, umocowanie obejmuje czynności związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa. Istotne jest również, że wpis do rejestru, choć jest obligatoryjny, ma charakter jedynie deklaratoryjny. Ostatnią wyróżnioną przez prof. M. Pazdana cechą jest brak ograniczeń w odwołaniu prokury⁴.

Niezwykle znaczące zastrzeżenie znajduje się w art. 109 (1) § 2, który stanowi, iż nie można ograniczyć prokury ze skutkiem wobec osób trzecich, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Brzmi ono dokładnie: „Nie może być ona przeniesiona na inną osobę, natomiast prokurent może ustanowić pełnomocnika do poszczegółnej czynności lub do pewnego rodzaju czynności (art. 109 (6) k.c.)”.

Zasadniczo wyróżnia się prokurę samodzielną (singularną), gdy prokurent działa samoistnie; prokurę łączną, gdy do ważnego złożenia oświadczenia woli potrzebne są oświadczenia wszystkich osób upoważnionych; oraz prokurę oddziałową, w wypadku której zakres umocowania prokurenta jest ograniczony do spraw prowadzonych w oddziale przedsiębiorstwa.

Problem prokury niewłaściwej — ujęcie zbiorcze linii orzeczniczej Sądu Najwyższego

Największym problemem dla doktryny w ostatnich latach była kwestia tzw. prokury łącznej niewłaściwej, czyli sytuacji, gdy czynność prawna dokonywana przez prokurenta wymaga dla swojej ważności potwierdzenia przez członka zarządu. Warto zaznaczyć, że temat ten rozważał już Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 18 lutego 1938 r.⁵, gdzie dopuścił taką możliwość, oraz w 2001 r., kiedy podjął uchwałę⁶ również dopuszczającą udzielenie prokury jednej osobie, choć z zastrzeżeniem, że ma ona działać tylko łącznie z członkiem zarządu spółki lub

³ Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne — część ogólna*, wyd. 13, Warszawa 2015, s. 343.

⁴ M. Pazdan, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 2. *Prawo cywilne — część ogólna*, red. Z. Radwański, wyd. 2, Warszawa 2008, s. 535.

⁵ Uchwała SN z dnia 18 lutego 1938 r., CI 170/37, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 1938, nr 12, poz. 561.

⁶ Uchwała SN z dnia 27 kwietnia 2001 r., III CZP 6/01, Legalis nr 49643.

wspólnikiem, uznając jednocześnie, że jest to prokura łączna niewłaściwa, dla której podstawą mogą być przepisy o prokurze stosowane jedynie w drodze analogii. Jak podkreśla wielu współczesnych autorów, taka praktyka (tj. udzielania prokury łącznej z zastrzeżeniem, że prokurent może współdziałać z członkiem zarządu spółki kapitałowej) funkcjonowała z powodzeniem w polskim porządku prawnym już przed II wojną światową. Ramy jej ukształtowania wyznaczały kolejne judykaty Sądu Najwyższego.

W najważniejszej dla tej problematyki uchwale z dnia 27 kwietnia 2001 r.⁷ Sąd Najwyższy uznał, że reprezentacja łączna nie mieści się w pojęciu prokury łącznej *stricto* na gruncie samego kodeksu. Jednak za stosowaniem do niej analogii przepisów o prokurze łącznej przemawiają potrzeby obrotu. Dodatkowo, co ważne, taki zakaz ustanowienia prokury łącznej z zarządcą mógłby utrudniać korzystanie z reprezentacji mieszanej. Podobną tezę Sąd Najwyższy wysnuł dużo wcześniej — w judykacie z 1938 r.⁸ Uzasadnienie opierało się na wnioskowaniu z porównania art. 62 k.h. (obecnie art. 109 (4) k.c.), zezwalającego na udzielenie prokury łącznej, z art. 370 § 1 k.h. (obecnie art. 373 § 1 k.s.h.), dopuszczającym reprezentację mieszaną członka zarządu wraz z prokurentem. Ważne jest także stanowisko wyrażone w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2006 r.⁹, które pośrednio legitymizowało praktykę ustanawiania członków zarządu prokurentami spółki, w tym prokurentami łącznymi. Teza wyroku brzmiała: „Członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, uprawniony umową spółki do jej reprezentowania łącznie z drugim członkiem zarządu, może być ustanowiony pełnomocnikiem do poszczególnych czynności”. W konsekwencji takiego stanowiska uzyskano efekt prawie identyczny z prokurą łączną niewłaściwą. Skutkiem było więc ograniczenie umocowania prokurenta przez ustanowienie wymagania jego współdziałania z członkiem zarządu w ramach „klasycznej” prokury łącznej¹⁰.

Mimo iż wydawać by się mogło, że sytuacja została przesądzona, zauważono, że wciąż istnieje niejednolita praktyka sądów rejestrowych w tym zakresie. Z tych właśnie przyczyn „Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, działając na podstawie art. 60 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym, wniósł o rozstrzygnięcie przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego przytoczonego na wstępie zagadnienia prawnego”¹¹. Sąd Najwyższy odpowiedział na wniesione pytanie, podejmując uchwałę: „Niedopuszczalny jest wpis do rejestru przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym jednego prokurenta z zastrzeżeniem, że może on działać tylko łącznie z członkiem zarządu”¹².

⁷ *Ibidem*.

⁸ Uchwała SN z dnia 18 lutego 1938 r.

⁹ Uchwała SN z dnia 23 sierpnia 2006 r., III CZP 68/06, OSNC 2001, nr 10, poz. 148.

¹⁰ A. Opalski, R. Pabis, A.W. Wiśniewski, *Regulacja prokury łącznej mieszanej w kodeksie cywilnym*, PPH 2017, nr 3, s. 16.

¹¹ Uchwała SN z dnia 30 stycznia 2015 r., III CZP 34/14, OSNC 2015/7–8, poz. 80.

¹² *Ibidem*.

Należy zaznaczyć, że konsekwentna linia orzecznicza, wykształcona przez ponad 70 lat, będąca wynikiem dorobku kilku pokoleń prawników oraz w gruncie rzeczy utartą praktyką większości sądów rejestrowych, które — działając w zaufaniu do wyroków i uchwał sądów — pozwalały na taki wpis do KRS jako sposobu reprezentacji, została całkowicie odwrócona w stanowisku Sądu Najwyższego wyrażonym w uchwale z dnia 30 stycznia 2015 r.¹³ Sąd Najwyższy zdecydował się na ten krok, pozostając w przekonaniu, że swoją decyzją wyruguje *pro futuro* z obrotu „niewłaściwe”, a tym samym nieprawidłowe i niepożądane praktyki. W uzasadnieniu stanowiska próbował przytoczyć kilka argumentów, które jednak nie wytrzymują krytyki tej tezy.

Argumenty przedstawione przez skład siedmiu sędziów w uchwale SN z dnia 30 stycznia 2015 r.

Jak już zostało zaznaczone, Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów 30 stycznia 2015 r. podjął uchwałę wyrażającą negatywne stanowisko co do możliwości wpisania do rejestru przedsiębiorców jednego prokurenta z zastrzeżeniem, że może on działać jedynie z członkiem zarządu. Sąd Najwyższy podkreśla, że:

prokura jest także wykorzystywana przy konstruowaniu reprezentacji spółki kapitałowej przez zarząd. Zgodnie z art. 205 i 373 k.s.h., oświadczenie woli za spółkę może złożyć jedynie członek zarządu i prokurent. [...] Spostrzeżenie to wskazuje, że analiza dopuszczalności prokury mieszanej, a więc takiej, w której oświadczenie woli wiążące spółkę składa prokurent i członek zarządu, powinna uwzględniać nie tylko przepisy o prokurze, ale również przepisy regulujące reprezentację spółki przez jej organy, przede wszystkim przez zarząd¹⁴.

Wracając do kwestii *stricte* prokury łącznej niewłaściwej, chcielibyśmy przedstawić argumenty Sądu Najwyższego stanowiące podstawę wydania uchwały z dnia 30 stycznia 2015 r. Po pierwsze, Sąd Najwyższy podał w uzasadnieniu, iż brakuje podstaw prawnych do udzielenia przez przedsiębiorcę nowego rodzaju prokury. Jak już zostało zaznaczone, zasadniczo istnieją trzy rodzaje prokury: singularna, łączna i oddziałowa. Przepisy Kodeksu cywilnego, które regulują instytucję prokury, weszły w życie w 2003 r., kiedy ustawodawca dodał prokurę oddziałową. Powołując się na zasadę systemową *lege non distinguente* — skoro istniał wyraźny brak woli po stronie ustawodawcy na wprowadzenie nowego rodzaju prokury (gdyż oprócz wspomnianej modyfikacji nie było ich więcej w tym zakresie), nie należy wyróżniać kolejnego typu prokury. Byłby to zabieg sztuczny i zbędny.

Ponadto bardzo istotnym czynnikiem determinującym decyzję Sądu Najwyższego był fakt, że prokurentem nie powinien być członek zarządu spółki. Jego zachowanie może bowiem zostać uznane za zachowanie spółki. W konsekwencji

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

problematyczna może być kwestia odpowiedzialności członka zarządu z tytułu niedozwolonego lub bezpodstawnego wzbogacenia.

Kolejnym argumentem podniesionym na gruncie art. 109 (4) k.c. była kwestia uzależnienia dokonania ważnej czynności prawnej przez prokurenta od wyrażenia zgody czy też potwierdzenia przez członka zarządu, która powoduje, iż taka prokura nie będzie prokurą łączną. Zgodnie bowiem z art. 109 (4) § 1 k.c. prokura może być udzielona kilku osobom łącznie lub oddzielnie. W prokurze łącznej do ważnego złożenia oświadczenia woli potrzebne są oświadczenia woli wszystkich prokurentów. W omawianym wypadku członek zarządu ma jednak tylko potwierdzić czynność prokurenta, gdy sam nim nie jest. Jest więc to sprzeczne z brzmieniem art. 109 (4) § 1 k.c., a co więcej, nie jest to sytuacja reprezentacji mieszanej dopuszczonej na gruncie Kodeksu spółek handlowych.

Następnym uzasadnieniem było zastrzeżenie, że dopuszczenie takiej prokury łącznej niewłaściwej byłoby sprzeczne także z art. 38 k.c., który stanowi, że osoba prawna działa przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i w opartym na niej statusie. Należy zaznaczyć, że reprezentacja mieszana z art. 205 i 373 k.s.h. jest wyjątkiem od wymienionej reguły, aczkolwiek jest to wyjątek ustalony w ustawie. Prokura łączna niewłaściwa będzie więc bezpodstawnym odejściem od reguły ogólnej Kodeksu cywilnego.

Sąd Najwyższy stwierdził również, że praktyka sądów rejestracyjnych przyzwalająca na dokonywanie wpisów w KRS w obrębie prokury adnotacji, iż czynność prokurenta wymaga potwierdzenia dla swej ważności przez członka zarządu lub wspólnika, godzi w samą istotę tej instytucji. Z jednej bowiem strony spółka pozwala prokurentowi w zakresie jego umocowania na dokonywanie określonych czynności na jej rzecz — funkcja ta ma za zadanie chronić i ułatwić obrót gospodarczy (osoba zawierająca umowę z prokurentem może sprawdzić w KRS, że X nim jest, i mieć pewność, że taka czynność prawna będzie ważna i wywoła pożądane skutki prawne), a z drugiej strony — spółka odbiera wcześniej dane prokurentowi umocowanie, gdyż uzależnia je od zgody członka zarządu. W ten właśnie sposób podstawowa funkcja i sam cel gospodarczy instytucji prokury zostaje zniweczony.

W argumentacji SN nie bez znaczenia są też przepisy dotyczące rejestru przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym. Chodzi dokładnie o Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 listopada 2014 r. w sprawie szczegółowego sposobu prowadzenia rejestrów wchodzących w skład Krajowego Rejestru Sądowego oraz szczegółowej treści wpisów w tych rejestrach (Dz.U. z 2014 r. poz. 1667 ze zm.). System wpisów do tego rejestru nie przewiduje bowiem możliwości wpisywania prokury niewłaściwej.

Na sam koniec SN podkreślił, że przeciwko takiej prokurze przemawia sam charakter prawny tej czynności, uznanej za jednostronną. Na tle prawa polskiego można uznać istnienie *numerus clausus* czynności jednostronnych. Nie ma w ustawie podstaw do dokonywania przez zarząd czynności polegającej na ustanowieniu prokury singularnej i uzależnieniu skuteczności dokonywanych przez

prokurenta czynności od oświadczenia woli członka zarządu. Podobnie Sąd Najwyższy wskazuje na brak potrzeby uznania takiej prokury za konieczną dla obrotu ze względu na istniejącą w k.s.h. reprezentację łączną.

Głosy krytyczne na temat uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2015 r. zakazującej prokury niewłaściwej, czyli *de facto* popierające nowelizację

Część przedstawicieli doktryny zajęła stanowisko krytyczne względem omawianej nowelizacji, podkreślając przede wszystkim, iż na krytykę w szczególności zasługuje metoda wnioskowania przyjęta przez sąd, która jest celowo dobrana tak, aby udowodnić przyjętą tezę. Podobnie oceniania jest powierzchowność uzasadnienia uchwały. Podnoszone są także głosy, że sąd nie zdołał udowodnić niedopuszczalności ustanowienia prokury łącznej niewłaściwej, lecz podawał argumenty przesądzające o niedopuszczalności ustanowienia członka zarządu z prokurentem. Dodatkowo błędna jest teza o braku podstawy prawnej dla udzielenia członkowi zarządu umocowania do bycia prokurentem, gdyż jeśli członek zarządu ma pełną zdolność do czynności prawnych, może być też prokurentem — brakuje podmiotowego ograniczenia w tej kwestii w przepisie art. 109 (1) § 2 k.c. Należałoby się jedynie zastanowić, czy status zarządcy nie stanowi tu przeszkody prawnej. Skoro prokurentem samoistnym można ustanowić dowolnego pracownika, a następnie wydawać mu szczegółowe polecenia służbowe, to ustanowienie członka zarządu prokurentem nie prowadzi do obejścia prawa ani żadnej zasady¹⁵.

Powszechnie też wytykane przez doktrynę jest ograniczenie się sądu w omawianej uchwale do uzasadnienia bazującego jedynie na wykładni językowej, co odstępuje od wcześniej zapadłych uchwał Sądu Najwyższego. W uzasadnieniu cały czas podkreślany jest brak odpowiedniej regulacji dopuszczającej wspomnianą instytucję. SN pominął całkowicie argumenty funkcjonalne i celowościowe¹⁶.

Powyższe argumenty wspierane są przez fakt, że skoro przez tyle lat istniała aprobowana masowo praktyka, to znaczy, że funkcjonowały już utrwalone metody wykładni prawa w tym zakresie. Co ważne, nie wydarzyło się nic nadzwyczajnego w obrocie gospodarczym, co powodowałoby, że takie rozwiązanie stanowiłoby zagrożenie dla obrotu. Należy także dodać, że obszar prawa, w obrębie którego działa omawiana instytucja, czyli prawo gospodarcze i handlowe, wymaga elastycznego podejścia, w pierwszej kolejności szanującego swobodę działania przedsiębiorcy. Narzucenie sztywnych ram bez wykazania ważnych przyczyn stanowi klasyczne ograniczenie tychże uprawnień bez faktycznych podstaw. Profesor Michał Romanowski podkreśla, że Sąd Najwyższy nie podał żadnego argumentu o negatywnym wpływie prokury łącznej mieszanej na bezpieczeństwo obrotu.

¹⁵ A. Opalski, R. Pabis, A.W. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 16.

¹⁶ S. Sołtysiński, P. Moskwa, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 17b. *Prawo spółek kapitałowych*, red. S. Sołtysiński, wyd. 2, Warszawa 2016, s. 564.

Analiza uzasadnienia uchwały z 2015 r. wskazuje, że zasadniczym motywem Sądu Najwyższego było opowiedzenie się za stanowiskiem części doktryny, iż prokura łączna mieszana jest prokurą, która nie jest przewidziana wprost w Kodeksie cywilnym i Kodeksie spółek handlowych, jest sprzeczna z naturą instytucji prokury, jest zbędna w praktyce obrotu oraz że obowiązujące regulacje są wystarczające dla obrotu i nie ma sensu mnożyć bytów prawnych¹⁷.

Ten sam autor podobne stanowisko zajął nieco wcześniej, podkreślając, iż w uchwale z 2015 r. zwyciężyło formalistyczne, dogmatyczne stanowisko odnośnie do praktyki obrotu, poparte jedynie powierzchownym uzasadnieniem. Sąd Najwyższy przyjął wówczas, że nie można ograniczyć umocowania prokurenta, który jest ustanawiany przez zarząd, mimo że dopuszczalne jest ograniczenie swobody działania członka zarządu przez nałożenie na niego obowiązku współdziałania z innym członkiem zarządu lub prokurentem¹⁸.

Co do argumentu dotyczącego naruszenia zasady zamkniętego katalogu czynności jednostronnych — który stanowił główną oś przyjętego wnioskowania w uzasadnieniu uchwały — podniesione zostało, iż, po pierwsze, zasada ta nie wynika z wyraźnego przepisu prawa i jest jedynie dorobkiem doktryny prawa cywilnego, która również nie jest jednolita w swym stanowisku. Argumenty za przyjęciem zasady *numerus clausus* czynności jednostronnych wymienił Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z dnia 10 stycznia 2014 r.¹⁹ Żaden z wyszczególnionych tam argumentów nie może mieć zastosowania w przypadku dopuszczenia prokury łącznej niewłaściwej²⁰.

Podobne stanowisko popierające ostatnią nowelizację znajdujemy w komentarzu Kodeksu cywilnego pod redakcją dr. hab. Konrada Osajdy, który wskazuje, że kierunek dokonanych zmian należy ocenić pozytywnie. Autor zwraca także uwagę, iż pomimo możliwości obrony części argumentów wywiedzionych z ówczesnie obowiązujących przepisów ograniczały one zasadniczo swobodę działania przedsiębiorców. Dopuszczanie takiej prokury przy wykazywaniu jej w rejestrze nie groziło nadmiernie potencjalnym kontrahentom przedsiębiorcy, który by taką prokurę naruszył. Częste praktykowanie zatem dowodziło użyteczności tej instytucji. Należy z aprobatą przyznać, że to dobrze, iż została wprowadzona już do obowiązujących przepisów prawnych²¹.

¹⁷ M. Romanowski, *Prokura niewłaściwa jest jednak właściwa*, <http://www.rp.pl/Opinie/302099970-Prokura-niewlasciwa-jest-jednak-wlasciwa.html> (dostęp: 7.09.2017).

¹⁸ M. Romanowski, *Myślę, więc jestem — czyli o wkładzie Kartezjusza w instytucję prokury mieszanej*, „Monitor Prawa Handlowego” 2015, nr 4, s. 45–48.

¹⁹ Wyrok SA w Krakowie z dnia 10 stycznia 2014 r., II Aca 1404/13, LEX nr 1540818.

²⁰ W. Jurcewicz, *O możliwości ustanowienia prokury niewłaściwej w spółce kapitałowej — glosa do uchwały 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2015 r.*, III CZP 34/14, „Glosa” 2015, nr 4, s. 22.

²¹ K. Osajda, *Art. 109⁴*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna. Przepisy wprowadzające. Kodeks cywilny. Prawo o notariacie (art. 79–95 i 96–99)*, t. 1, Warszawa 2017, Legalis.

Nowelizacja prokury — dopuszczenie przez ustawodawcę prokury niewłaściwej

1 stycznia 2017 r. weszła w życie Ustawa z dnia 16 grudnia 2016 r. o zmianie niektórych ustaw w celu poprawy otoczenia prawnego przedsiębiorców. Ustawa ta wprowadziła wiele zmian w różnych aktach prawnych, m.in. w Kodeksie pracy, ustawie o drogach publicznych, ustawie o zakładowych funduszach świadczeń socjalnych, prawie budowlanym, ustawie o ochronie osób i mienia czy ordynacji podatkowej. Znacząca zmiana została także wprowadzona do Kodeksu cywilnego. Między innymi dodany został w art. 109 (4) k.c. nowy § 1¹, który wprost dopuszcza prokurę łączną niewłaściwą. Adekwatnie znowelizowano również art. 205 § 3 k.s.h., który nie ogranicza już prokury tylko do „jednoosobowej lub łącznej”.

Legislatorzy w uzasadnieniu ustawy wskazali, że dzięki nowelizacji dojdzie do zwiększenia swobody przedsiębiorcy odnośnie do udzielania prokury. Po drugie, zaznaczono, że owo rozwiązanie spełnia potrzeby obrotu. Świadczy o tym korzystanie z tej instytucji przez praktykę (np. spółki akcyjne prowadzące działalność bankową lub ubezpieczeniową) przed wydaniem uchwały Sądu Najwyższego z 2015 r. „Nowy” typ prokury pozwala na zachowanie przez przedsiębiorcę reprezentacji czynnej łącznej w każdym wypadku. Sprzyja to zmniejszeniu ryzyka związanego z podejmowaniem działań jednoosobowo, w związku z zasadą „dwóch par oczu”. Ponadto zwiększa transparentność działania, a jednocześnie powoduje, że zarządcy mogą objąć działalność prokurentów kontrolą²². W ten sposób ustawodawca wyraził swoje zdanie w długo trwającym sporze i ostatecznie go przesądził, dopuszczając możliwość ustanowienia prokury łącznej mieszanej.

Argumenty przeciwko ostatniej nowelizacji Kodeksu cywilnego, dopuszczającej ustanowienie prokury obejmującej umocowanie do działania przez prokurenta wspólnie z piastunami organów zarządzających spółek kapitałowych, czyli *de facto* popierające uchwałę Sądu Najwyższego z 2015 r.

Część przedstawicieli doktryny, podzielając stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z 2015 r., podkreśla, że dopuszczenie takiego rodzaju prokury jest swoistym ograniczeniem praw prokurenta i celu tej instytucji.

Ustanowienie zasad reprezentacji jednoosobowej lub reprezentacji łącznej nie wyłącza ustanowienia prokury jednoosobowej lub łącznej. Nie można tego jednak rozumieć w ten sposób, że przyjęcie określonych zasad reprezentacji w spółce, umowne lub poprzez milczenie na zasadach określonych w art. 205 § 1 k.s.h., może być zmienione przez ustanowienie prokury jednoosobowej lub łącznej. Ustanowienie prokury jednoosobowej lub prokury łącznej powinno być odbiciem potrzeb spółki, a w szczególności zasad reprezentacji określonych dla spółki. [...] Ograniczenie praw prokurentów, o którym mowa w tym przepisie, nie może polegać na zastosowaniu zasad reprezen-

²² *Ibidem*.

tacji z jednoczesnym ograniczeniem uprawnień prokurenta. Wprowadzenie ograniczeń dotyczących reprezentacji łącznej zarówno członków zarządu, jak i prokurentów nie będzie miało skutków wobec osób trzecich²³.

Wielu autorów zaznacza, że nie można rozpatrywać możliwości udzielania prokury łącznej niewłaściwej w oderwaniu od przepisów dotyczących reprezentacji mieszanej uregulowanej w przepisach k.s.h. Spółka kapitałowa, wykonując akt jej reprezentacji, może udzielać tzw. prokury łącznej mieszanej. Będzie więc ona rozumiana jako upoważnienie dla prokurenta (samoistnego lub łącznego) do współdziałania z członkiem zarządu. Aby w taki sposób móc skutecznie ukształtować sytuację prawną prokurenta, konieczne jest obowiązywanie w konkretnej spółce zasady reprezentacji łącznej mieszanej przez zarząd, której źródłem ma być ustawa lub oparta na niej umowa (statut) spółki — art. 38 k.c. oraz art. 205 § 1 i art. 373 § 1 k.s.h.

W komentowanej uchwale Sąd Najwyższy określił warunki, które muszą zostać spełnione, aby występowała w obrocie tzw. prokura łączna mieszana. Teza uchwały Sądu Najwyższego nie stanowi jednak zakazu udzielenia przez spółkę kapitałową prokury łącznej mieszanej, polegającej na współdziałaniu prokurenta z członkiem zarządu w wykonywaniu prawa reprezentowania spółki²⁴. Beata Kozłowska-Chyła zauważa również, iż dopuszczenie udzielenia przez spółkę prokury łącznej mieszanej nie powinno dotyczyć wszystkich spółek bez uwzględnienia ukształtowania zakresu reprezentacji danej spółki przez członka zarządu²⁵.

Stanowisko temu podobne zajął także prof. M. Pazdan. W przypadku prokury łącznej niewłaściwej nie chodzi wyłącznie o relacje do art. 109 (4) k.c., lecz przede wszystkim o określenie oddzielnego sposobu reprezentacji łącznej spółki z udziałem prokurenta. Na gruncie przepisów o prokurze (przed nowelizacją) brakuje podstawy prawnej dla takiego zabiegu. Z art. 109 (4) k.c. wynika, że można jedynie wprowadzić wymaganie łącznego działania prokurenta tylko z innymi prokurentami. Nie mamy więc tutaj do czynienia z luką prawną²⁶. Autor zauważa też, że taki sztuczny rodzaj prokury niweczy jej zalety, przez co taka niewłaściwa prokura łączna nie może być powodem dla przedsiębiorców do ograniczania faktycznego zakresu umocowania prokurentów.

Na gruncie jeszcze starego Kodeksu handlowego autorzy podkreślali, że ponieważ brakuje potrzeb i podstaw, aby przyjmować wykładnię funkcjonalną, chybiłby argument Sądu Najwyższego o możliwości stosowania do prokury łącznej niewłaściwej *analogii legis*, gdyż grozi to naruszeniem zasady praworządności

²³ A. Kidyba, *Art. 205, [w:] Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz*, wyd. 6, Warszawa 2014, Legalis.

²⁴ B. Kozłowska-Chyła, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 30 stycznia 2015 r., sygn. III CZP 34/14, „Radca Prawny. Zeszyty Naukowe” 2015, nr 2 (3), s. 131–132.*

²⁵ B. Kozłowska-Chyła, *Reprezentacja łączna mieszana w spółce kapitałowej a problem prokury łącznej mieszanej*, PPH 2014, nr 5, s. 3–5.

²⁶ M. Pazdan, *op. cit.*, s. 552.

i w konsekwencji dochodzi do obejścia bezwzględnie obowiązujących przepisów o prokurze²⁷. Natomiast odnosząc się do ostatniej uchwały, badacze je wspierający twierdzą, że podobnie nie można przyjąć za uzasadniające jedynie względów praktyki czy też przydatności takiej prokury dla obrotu — choć niewątpliwie są to ważne argumenty, nie mogą jednak być rozpatrywane w oderwaniu od przepisów prawa²⁸.

Zakończenie

W artykule przedstawiliśmy problematykę prokury łącznej niewłaściwej na kilku płaszczyznach: omówione zostały cztery fundamentalne w tej kwestii uchwały Sądu Najwyższego, stan prawny obowiązujący przed nowelizacją, który *expressis verbis* nie dopuszczał takiego rodzaju prokury oraz przepisy wprowadzone do porządku prawnego kilka miesięcy temu. Wskazane zostały również argumenty wspierające stanowiska popierające oraz przeciwnie do wprowadzonych zmian. Warto zaznaczyć, że autorów doktryny powyższy problem podzielił na tych, których argumenty funkcjonalne są ważniejsze od pozostałych, oraz tych, którzy podkreślają, że zasadnicze jest w pierwszej kolejności poruszanie się na gruncie i w granicach prawa, reprezentując bardziej pozytywistyczne stanowisko.

Mając na względzie wszystkie przedstawione argumenty, opowiadamy się za tą grupą przedstawicieli doktryny, która doceniając wagę praktyki, a tym samym biorąc pod uwagę jednoznaczny nakaz elastyczności obrotu oraz swobodę wyboru sposobu prowadzenia działalności przez przedsiębiorcę, popiera stanowisko dopuszczające udzielanie prokury łącznej „niewłaściwej”. Zasadne wydają się argumenty podkreślające, iż nie zostało udowodnione zagrożenie dla obrotu spowodowane obecnością tej nowej instytucji, co miało być fundamentem odrzucenia takiej możliwości. Chybiony jest także argument, wedle którego udzielenie takiej prokury nie mieści się w zamkniętym katalogu czynności jednostronnych. Dodatkowo, nawet jeśli należałoby przyjąć, że takie rozwiązanie jest sprzeczne z definicją prokury na gruncie wcześniejszej regulacji, to jasno widać, że powstało na nią zapotrzebowanie, które praktyka sama rozwiązała.

Naszym zdaniem uchwała Sądu Najwyższego z 2015 r., przerywając pewną ciągłą praktykę i zrywając z ustalonym modelem, zdecydowanie zbyt mocno, a wręcz na siłę starała się zmienić coś, co w gruncie rzeczy było ogromnym ułatwieniem. W uzasadnieniu do uchwały wskazano, iż nie można zmieniać przepisów prawa, ponieważ tak jest „wygodnie” dla kogoś. To prawda, aczkolwiek tutaj sytuacja dotyczyła masowej skali podmiotów uczestniczących w obrocie gospodarczym

²⁷ M. Jasiakiewicz, *Orzecznictwo sądowe. Dopuszczalność udzielenia prokury łącznej jednej osobie — glosa*, PPH 2002, nr 3, s. 47.

²⁸ A. Kaczmarek, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2015 r., III CZP 34/14*, „Radca Prawny” 2015, nr 4, s. 221.

i dziedziny prawa, w której przede wszystkim cenione są rozwiązania funkcjonalne. Celem prawa handlowego jest bowiem stworzenie palety norm, które pozwalają na działanie w ich granicach różnym podmiotów, w taki sposób, aby były one najbardziej opłacalne ekonomicznie. Nie jest to prawo karne nastawione prewencyjnie i odstraszańco, dlatego też należy wsłuchać się w głos praktyków i dać im pierwszeństwo. Uważamy więc, że ostatnia nowelizacja ustanawiająca w polskim prawie instytucję prokury łącznej niewłaściwej jest jak najbardziej słuszna i wprowadza wreszcie pożądany porządek, kończąc ponad osiemdziesięcioletni spór wokół tej instytucji.

Bibliografia

- Antoszek P., *Prokura łączna niewłaściwa oraz reprezentacja mieszana w spółce kapitałowej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2010, nr 5.
- Brzozowski A., Kocot W.J., Skowrońska-Bocian E., *Prawo cywilne. Część Ogólna*, wyd. 3, Warszawa 2015.
- Jasiakiewicz M., *Orzecznictwo sądowe. Dopuszczalność udzielenia prokury łącznej jednej osobie — glosa*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002, nr 3.
- Jurcewicz W., *O możliwości ustanowienia prokury niewłaściwej w spółce kapitałowej — glosa do uchwały 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2015 r., III CZP 34/14*, „Glosa” 2015, nr 4.
- Kaczmarek A., *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2015 r., III CZP 34/14*, „Radca Prawny” 2015, nr 4.
- Kidyba A., *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz*, wyd. 6, Warszawa 2014, Legalis.
- Kozłowska-Chyła B., *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 30 stycznia 2015 r., sygn. III CZP 34/14*, „Radca Prawny. Zeszyty Naukowe” 2015, nr 2 (3).
- Kozłowska-Chyła B., *Reprezentacja łączna mieszana w spółce kapitałowej a problem prokury łącznej mieszanej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2014, nr 5.
- Opalski A., Pabis R., Wiśniewski A., *Regulacja prokury łącznej mieszanej w kodeksie cywilnym*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2017, nr 3.
- Osajda K., *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna. Przepisy wprowadzające. Kodeks cywilny. Prawo o notariacie (art. 79–95 i 96–99)*, Warszawa 2017, Legalis.
- Pazdan M., [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 2. *Prawo cywilne — część ogólna*, red. Z. Radwański, wyd. 2, Warszawa 2008.
- Radwański Z., Olejniczak A., *Prawo cywilne — część ogólna*, wyd. 13, Warszawa 2015.
- Romanowski M., *Myszę, więc jestem — czyli o wkładzie Kartezjusza w instytucję prokury mieszanej*, „Monitor Prawa Handlowego” 2015, nr 4.
- Romanowski M., *Prokura niewłaściwa jest jednak właściwa*, <http://www.rp.pl/Opinie/302099970-Prokura-niewlasciwa-jest-jednak-wlasciwa.html>.
- Sołtysiński S., Moskwa P., [w:] *Systemie Prawa Prywatnego*, t. 17b. *Prawo spółek kapitałowych*, red. S. Sołtysiński, wyd. 2, Warszawa 2016.

Akty prawne

- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. Kodeks handlowy (Dz.U. z 1934 r. Nr 57, poz. 502).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. — Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r. Nr 16, poz. 93 ze zm.).
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2000 r. Nr 94, poz. 1037 ze zm.).

Ustawa z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2002 r. Nr 240, poz. 2052 ze zm.).
 Ustawa z dnia 16 grudnia 2016 r. o zmianie niektórych ustaw w celu poprawy otoczenia prawnego przedsiębiorców (Dz.U. z 2016 r. poz. 2255).

Orzecznictwo

Uchwała SN z dnia 18 lutego 1938 r., CI 170/37, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 1938, nr 12, poz. 561.
 Uchwała SN z dnia 27 kwietnia 2001 r., III CZP 6/01, Legalis nr 49643.
 Uchwała SN z dnia 23 sierpnia 2006 r., III CZP 68/06, OSNC 2001, nr 10, poz. 148.
 Uchwała SN z dnia 30 stycznia 2015 r., III CZP 34/14, OSNC 2015/7–8, poz. 80.
 Wyrok SA w Krakowie z dnia 10 stycznia 2014 r., II Aca 1404/13, LEX nr 1540818.

The dispute over the incorrect joint procuration as a way of representation in private limited companies

Summary

In the above article, we have presented the problem of the incorrect joint procuration on several levels. There were presented four fundamental resolutions of the Supreme Court, the legal status prevailing before the amendment, which expressis verbis did not allow such a type of proxy and provisions introduced recently to the legal system. The arguments supporting and opposing the changes were indicated as well. It is worth pointing out that the authors of the doctrine have split into two groups in reference the above problem. The first group stands on the position that functional arguments are more important than the rest, and the second group representing a more positivist attitude underlines that it is essential to apply the law as it is written.

Bearing in mind all the arguments outlined above, we put ourselves into the first group of authors, which recognizes the importance of practice and gives the unambiguous mandate of trading flexibility and the freedom of choice to the entrepreneurs. It seems reasonable to point out that there has been no evidence of a threat to turnover due to the presence of this institution, which was the basis for rejecting the possibility of its existence. The argument which states that the granting of such a proxy does not fall within the closed catalog of unilateral actions is controversial as well. In addition, even if it should be assumed that such a solution is contrary to the definition of a proxy on the grounds of earlier regulation, it is clearly evident that there was a need for it, which the practice itself resolved.

In our opinion, the Supreme Court's resolution of 2015 was far too strong because it interrupted the continuous practice and broke with the established model of legal practice. We think this resolution even tried to forcefully change something that was essentially a facilitation. In the justification to the resolution it was written that it is impossible to change the law, because it is "comfortable" for someone. That is true, but this institution was used by many entities involved in trade and the field of law in which functional solutions are valued in the first place. The aim of commercial law is to create a set of norms that allow different entities to act within their boundaries in such a way that they are the most economically viable. It is not a preventive and dissuasive penal law, so it is important to listen to the voice of the practitioners. We believe that the latest amendment introducing into the Polish law the institution of the unsuitable joint procuration is correct and it finally introduces the desired order, ending the over eighty-year dispute around this institution.